

LORETA VAIČIULYTĖ SEMĖNIENĖ

Lietuvių kalbos institutas
loreta@lki.lt**Daiktavardžio *pagalba* įnagininko desemantizacija
ir jo kaip polinksnio vartojimas**

1. Lietuvių kalbos gramatikos darbuose vyrauja nuomonė, kad dabartinėje lietuvių kalboje yra „*didelė klaida*“ vartoti intensyviai prielinksnėjantį įnagininką *pagalba*“ ir siūloma „bet kurią konstrukciją su tariamuju polinksnium *pagalba*, ar ji reikštų įrankį, mechanizmą, ar kokią kitokią priemonę, kartais net abstrakčią, keisti įnagininku“ arba „kai kalbama apie abstraktesnius dalykus, ypač kai *pagalba* vartojamas su veiksmožodiniais daiktavardžiais, šią nevertotiną konstrukciją geriausia keisti pusdalyviais, padalyviais“ (Šukys 1998: 554t; plg. Miliūnaitė, sud. 2003a: 91t; 2003b: 95t; Mikulėnienė, sud. 1991: 60; Kniūkšta, par. 2000: 181). Teigiama, kad „pasakymas *su (kieno) pagalba* tinka tik tada, kai kalbama ne apie veiksmo atlikimo priemonę, bet apie kieno nors (kokių asmenų) pagalbą, tarpininkavimą. Tačiau kai prielinksnio *su* nėra, polinksnis *pagalba* ir kalbant apie asmens (asmenų) tarpininkavimą netinka“ (Šukys 1998: 556; plg. Kniūkšta, par. 2000: 181).
2. Pranešime bus kalbama apie tai, kad vienur daiktavardžio *pagalba* įnagininko vartojamas sietinas su daiktavardžio *pagalba* reikšme „pagelbėjimas, padėjimas, parama“ ar (*pa-*)*gelbėti* „padėti, būti naudingam savo poveikiu, paveikti“ (plg. sakinius (1)–(4)), kitur jis yra desemantizavęs ir vartojamas kaip polinksnis (plg. sakinius (5)).

(1) *Jonas pasistatė namą su brolio pagalba.*(2) *Perkūnas, kaip metų gyvybės rato dievas, prikeliantis žemę ir gyvybę su vandens ir ugnies pagalba, pats nueina šį ratą, pasireikšdamas įvairiu laikotarpiu.*(3) *Nebūtina aušinti burną įrodinėjant, jog žmogaus dvasia su savo prigimtinio ratio pagalba iš esmės gali pasiekti pakankamą akivaizdumą realios aukščiausiosios būtybės egzistavimo klausimu, – ji tikrai gali pasirinkti pritarimą.*(4) *Šerdama murkiančių Bastetę, sau priminė, kad turi pistoletą. Duryms atvertos. Po neilgos depresijos su prozako pagalba Ritos gyvenime prasidėjo maksimalių permainų metas.*(5) *Prieštarauja. Dėl antrojo punkto reikalaujate kas nors balsuoti? Reikalauja. Gerai, prašau balsuoti. Kadangi čia antrasis punktas, balsuosime mygtukų pagalba. Kas už tai, kad būtų priimtas antrasis... Dėl pirmojo niekas neprieštaravo.*

Remiantis turima medžiaga, rinkta iš Kauno VDU Kompiuterinės lingvistikos centro sudaryto *Dabartinės lietuvių kalbos tekstyno (DLKT)*, pranešime kalbama apie tai, kaip / ar (a)semantinių (*su*) *PAGALBA* KONSTRUKCIJŲ VARTOJIMAS susijęs gyvas (*asmuo*) > *negyvas (daiktas)*, *tipiška* > *netipiška*, *tiesioginė* > *netiesioginė* priemonė hierarchijomis.